

Ю. Б. Мельник

МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ ДО НАУКОВОЇ ДОПОВІДІ

Проблема, завдання. Науковій доповіді передують кропітка і, часом, багаторічна праця, що пов'язана зі збиранням інформації, її обробленням, написанням тексту, підготовкою до виступу, оформленням наочного матеріалу тощо. Це потребує розгляду особливостей підготовки до наукової доповіді та розроблення методичних рекомендацій щодо її оприлюднення.

Аналіз публікацій (виокремлення невирішених проблем). У праці В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко ґрунтовно досліджено питання організації та методики науково-дослідницької діяльності [1]. Розроблені авторами певні питання, на наш погляд, мають значення для вирішення вказаної проблеми. Це передусім питання пошуку, нагромадження та обробки наукової інформації. У роботі висвітлено питання виступу щодо основних положень дисертації та його композиція, процедура прилюдного захисту дисертації, а також доповіді (повідомлення). Розкрито типові помилки при підготовці публікації і доповіді, зокрема: неточні, розпливчасті формулювання назви або мети статті чи доповіді; немає чіткого визначення особистого внеску науковця тощо [1, с. 302]. Вважаємо, що в цій, доволі повній та систематизованій, праці залишаються недостатньо розробленими питання особливостей наукової доповіді та практичних методичних рекомендацій щодо її оприлюднення.

В. П. Гондюла пропонує методичні рекомендації щодо організації роботи над науковою доповіддю (рефератом) з обраної наукової спеціальності, а також вимоги до змісту, структури, правил оформлення тощо [2]. У цій роботі основну увагу приділено науковому реферату, а не доповіді, яка, на думку авторів, має будуватися на тих самих засадах, що й науковий реферат.

Т. О. Грабовська, О. М. Тепла у своїй праці [3] розглянули питання сформованості в майбутніх науковців умінь та навичок щодо вивчення, збирання й аналізування необхідної інформації для написання наукової статті, доповіді або виступу на семінарі чи конференції. Ними наведено структуру наукової роботи, особливу увагу звернено на стилістику наукової мови.

Заслуговує на увагу публікація [4], в якій наведено поняття “наукова доповідь”, розкрито загальну структуру тексту та алгоритм доповіді, види доповідей, висвітлено відмінності між науковою публікацією та публічною доповіддю.

Проте залишається поза увагою вчених проблема розроблення методичних рекомендацій щодо підготовки самої наукової доповіді та її оприлюднення, а також виникає потреба в уточненні поняття “наукова доповідь” з метою визначення суттєвих ознак.

Мета статті, постановка завдань. У цій статті ми зосередимо увагу на окремих аспектах означеної проблеми, зокрема на рекомендаціях щодо підготовки наукової доповіді та її оприлюднення, здійснимо уточнення сутності поняття “наукова доповідь”.

Виклад результатів досліджень, обґрунтування. Наукова доповідь – публічно виголошена інформація з проблеми наукового дослідження, що оприлюднена серед науковців певної галузі та відповідає вимогам щодо змісту, структури доповіді тощо. Загальне призначення цього виду доповіді – публічне обговорення (ідеї, ходу чи результатів) наукового дослідження.

Підготовка до наукової доповіді починається з обрання теми та визначення мети. Важливо, щоб ця тема була актуальною і цікавою для всіх слухачів, а не вузько специфічною, якщо вона, наприклад, оприлюднюється на пленарному засіданні конференції. Назва доповіді повинна відповідати її змісту й бути стислою, не перевищувати 5-7 слів. Метою доповіді може бути інформування щодо проведення дослідної роботи, повідомлення висновків дослідження, ознайомлення з розробленими методиками, технологіями тощо.

Розрізняють такі три види наукових доповідей: звітні (узагальнення роботи за певний час); поточні (інформування про хід роботи); з теми дослідження.

Необхідно зазначити, що існують дві основні форми виступу на конференціях: перша – доповідь (найбільш поширена), друга – повідомлення. Ми не аналізуватимемо їх детально, проте звернемо увагу на те, що основною їхньою відмінною ознакою є тривалість виступу. Так, тривалість доповіді – від 10 до 30 хвилин, повідомлення – 5-10 хвилин. Звісно, цей час є умовним, оскільки перш за все необхідно враховувати регламент, який, як правило, повідомляється учасникам заздалегідь. Крім того, в окремих випадках мають бути й винятки. Отже, необхідно бути готовим до того, що, можливо, прийдеться скоротити доповідь або щось висвітлити більш детально.

Для з'ясування тривалості доповіді рекомендуємо:

- декілька разів прочитати повний текст доповіді (в комфортних умовах, бажано перед дзеркалом);
- зробити хронометраж виступу;
- додати до цього часу 1-2 хвилини (адже можливі запинки чи обмовки, що потребуватиме виправлення);
- з'ясувати тривалість часу по окремих частинам доповіді (зокрема, по наведенню фактів, прикладів тощо).

Пам'ятайте, що краще доповідати на пару хвилин менше, ніж на декілька секунд більше, оскільки може не вистачити часу для підбиття підсумків.

Логіко-композиційний каркас доповіді складається з таких частин:

- 1) вступ, в якому аналізується проблемне поле чи конкретна проблема, що стала причиною доповіді;
- 2) основна частина, в якій оприлюднюється авторська ідея вирішення проблеми, хід чи результати наукового дослідження тощо;
- 3) підсумок, в якому робиться висновок, надаються рекомендації, визначаються перспективи.

Після написання тексту доповіді відкладіть її на деякий час. Згодом перечитайте доповідь та зробіть редагування. За можливістю цей текст дайте вчитати спеціалісту, з'ясуйте його думку, зауваження. Доповідь повинна відрізнятися від тексту, що поданий до друку. Це здійснюється завдяки коментарям, поясненням та іншим матеріалам, які дозволяють більш детально розкрити тему доповіді. Також можливо акцентувати увагу слухачів на одному з найбільш суттєвих аспектів теми (з посиланнями в роботі). За можливістю проведіть зв'язок між вашою доповіддю та попередніми виступами, що,

на нашу думку, сприятиме актуалізації проблематики та підвищенню уваги слухачів (полемічний характер доповідей завжди викликає інтерес).

Треба пам'ятати, що одне-два речення можуть визначити успіх чи невдачу всієї доповіді, тому необхідно уважно ставитися до кожного речення і навіть слова.

Під час доповіді використовуйте технічні засоби (відео- чи аудіоапаратуру), проектори тощо. Це дозволить повторно прослухати доповіді інших учасників, а також проаналізувати власний виступ, з'ясувати проблемні питання та висловлювання присутніх науковців щодо вашої теми. За відсутністю технічних засобів, до початку вашого виступу слід звернутися з проханням до когось з колег щодо запису питань та коментарів, а після запропонуйте обговорити доповідь (дати їй оцінку, зазначити позитивні та негативні моменти). Такий критичний аналіз сприятиме рефлексії та вдосконаленню навичок публічних виступів.

Зазначимо деякі аспекти, що потребують уваги під час оприлюднення наукової доповіді, а також відповідні рекомендації:

1. Відповідний зовнішній вигляд. Доречно мати діловий стиль одягу та аксесуари, класичну зачіску.
2. Привітливий вираз обличчя. Бажано випромінювати позитивні емоції.
3. Застосування психотехнік. Використовуйте різноманітні прийоми як для особистої підготовки до виступу, так і для впливу на аудиторію.
4. Наявність повного тексту доповіді. Текст має бути написаний з урахуванням робочої мови конференції, без скорочень та аббревіатур.
5. Структуруйте доповідь за підрозділами та вивчіть їх.
6. Наявність наочного матеріалу. Підготуйте матеріали для демонстрації (не завадить мати додаткову копію цих матеріалів).
7. Враховуйте специфіку аудиторії, визначте місце для виступу.
8. Враховуйте кількісний склад та особливості слухачів (спеціальність, рівень підготовки тощо).
9. Встановіть візуальний контакт із слухачами.
10. Представтесь і повідомте тему доповіді (якщо це не зробив головуючий).
11. Початок доповіді має бути цікавим, „яскравим” (намагайтесь відразу заволодіти увагою слухачів).
12. Дотримуйтесь наукового стилю доповіді.
13. Використовуйте вербальні техніки (темп, інтонацію тощо).
14. Використовуйте невербальні техніки (жести, міміку тощо).
15. Завжди перевіряйте факти та цитати, які використовуєте.
16. Викладайте факти за рівнем їх значення (від найбільш важливого до менш суттєвого).
17. Не перевантажуйте виступ цифрами, фактами, цитатами.
18. Уникайте повторів.
19. Якщо можна не використовувати якесь слово (зайве), не користуйтеся ним.
20. Зробіть висновки та вкажіть перспективи рішення означеної проблеми.
21. Уважно прислуховуйтеся до запитань.
22. Якщо питання складне, не відповідайте відразу (зверніться з проханням повторити його, або зробити уточнення, що саме цікавить автора – це надасть час для обмірковування питання та формулювання відповіді).

23. Не відмовляйтеся відповідати на питання, навіть якщо воно здається не тактовним.

24. Якщо не знаходите відповідь на поставлене запитання, то можливим варіантом є повідомлення про те, що сьогодні ви не готові (однозначно) дати відповідь.

25. Якщо на зроблене зауваження немає аргументованої відповіді, подякуйте за нього і пообіцяйте врахувати в подальшій праці.

26. Подякуйте за увагу, задані запитання, зроблені зауваження.

27. Будьте уважні до інших доповідачів (беріть участь у дискусіях, ставте питання).

Висновки, перспективи. Підбиваючи підсумок, наведемо слова П. Л. Капіці, який вважав, що наука повинна бути весела, захоплююча і проста. Такими ж повинні бути і вчені [5]. Це твердження відповідає головному науковому принципу “бритва Оккама” - позитивіський принцип економії мислення, згідно з яким все у світі рівноцінне, а найпростіше пояснення більш правильне [6]. Отже, наукова доповідь має бути доступна, цікава, навіть весела. Саме за таких умов ця діяльність приносить задоволення науковцю та сприятиме розвитку та популяризації наукових досягнень.

Враховуючи сучасні реалії, пріоритетними напрямками вважаємо подальші дослідження та розроблення рекомендацій щодо використання технічних засобів під час наукових доповідей, оприлюднення дистанційних доповідей на конференціях, семінарах тощо.

Список літератури: 1. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. – 4-те вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2004. – 307 с. 2. Методичні рекомендації щодо організації роботи над науковою доповіддю (рефератом) з обраної наукової спеціальності [Електронний ресурс] /за заг. ред. В. П. Гондюла. – Режим доступу: http://science.univ.kiev.ua/.../Rekomend_referat. – Назва з титул. екрану. 3. Грабовська Т. О., Тепла О.М. Методичні рекомендації з підготовки і написання наукової доповіді та організації конференції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elibrary.nubip.edu.ua/4862/>. – Названня с титул. екрану. 4. Основи наукових досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-3044.html>. – Назва з титул. екрану. 5. Дружинин В. Н. Психологическая культура и образование [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://psylist.net/pedagogika/00169.htm>. – Загл. с екрану. 6. Матеріал из Википедии — свободной энциклопедии [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Бритва_Оккама. – Загл. с екрану.

Bibliography (transliterated): 1. Shejko V. M., Kushnarenko N. M. Organizacija ta metodika naukovno-doslidnic'koї dījal'msti: Pidruchnik. – 4-te vid., vipr. i dop. – K.: Znannja, 2004. – 307 s. 2. Metodichni rekomendacii wodo organizacii roboti nad naukovuju dopoviddju (referatom) z obranoї nauкової special'nosti [Elektronnij resurs] /za zag. red. V. P. Gondjula. – Rezhim dostupu: http://science.univ.kiev.ua/.../Rekomend_referat. – Nazva z titul. ekranu. 3. Grabovs'ka T. O., Tepla O.M. Metodichni rekomendacii z pidgotovki i napisannja nauкової dopovidi ta organizacii konferencii [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://elibrary.nubip.edu.ua/4862/>. – Nazvanie s titul. jekrana. 4. Osnovi naukovih doslidzhen' [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.info-library.com.ua/books-text-3044.html>. – Nazva z titul. ekranu. 5. Druzhinin V. N. Psihologi-

cheskaja kul'tura i obrazovanie [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://psylist.net/pedagogika/00169.htm>. – Zagl. s jekrana. 6. Material iz Vikipedii — svobodnoj jenciklopedii [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://ru.wikipedia.org/wiki/Britva_Okkama. – Zagl. s jekrana.

Ю. Б. Мельник

МЕТОДИКА ПОДГОТОВКИ К НАУЧНОМУ ДОКЛАДУ

Уточнено понятие “научный доклад”. Освещены особенности подготовки научного доклада. Рассмотрены основные этапы подготовительной работы, форма и продолжительность доклада, использование технических средств. Представлен логико-композиционный каркас доклада. Предложены рекомендации по подготовке доклада и его оглашению.

Ключевые слова: научный доклад, продолжительность доклада, логико-композиционный каркас доклада, оглашение научного доклада.

Y. Melnyk

METHODS OF PREPARING A SCIENTIFIC REPORT

Clarified the concept of “scientific report”. lit features of a scientific report. The main stages of the preparatory work, the shape and duration of the report, the use of technical means. Submitted by logical-composite frame of the report. The recommendations of the report and its publication.

Key words: scientific report, duration of the report, logic-composite frame of the report, the announcement of a scientific paper.

Стаття надійшла до редакційної колегії 28.10.2011